

430, 428; FEW IV, 55b, 61b); és natural, doncs, que ja se'n vagi servir Rabelais, en el seu epos gastro-burlesc en llenguatge de Poitou i Turena, per anomenar la geganta *Gargamelle*, muller de *Grand-gousier* i mare de *Gargantua*; però l'occità general *gargamélo* arriba fins al valdès del Piemont («la canna della gola», Holmes, ZRPb. LIV, 506). Les formes alt-arag. *gargamela* Echo i Ansó (BDC XXIV, 171) i Benasc («talla el *fargamero* al bidiello» 'tráquea', Ferraz, 65), fan l'efecte de manlleus gascons (amb dissim. *r-r* > *r-l* en aquella), però potser tanmateix són autòctones, car la toponímia d'aquesta zona mostra molts casos de *-LL-* > *-r-*.

Aquestes coses ressegueixen encara més lluny, a l'extrem Oest peninsular: port. algarvio *gargomilho* (Nunes), que deu ser mossarabisme, i un cast. dial. i antiq. (crec extremeny) *gargomillera* (Gallardo, *Ensayo* III, c. 768); això, més al Nord, apareix en portuguès i gal·lec antics, manlleuant la *o* de GORGA i del llatí *gŭrges* en el *gorgomillo* de Mestre Giraldo 'laringe i faringe juntes, en el cavall' (en la seva *Alveiteria* de l'any 1318), i àdhuc a mitjan S. XIII en el *gorgomel* m. 'laringe de persona' de les *Cantigas* del Rei savi (322), *gorgomilo* (rimant amb *engoli-lo*) i *gorgomileiras* en el portuguès popular i antic de Gil Vicente (c. 1510) tots dos referents a faringe de persona (III, 318; I, 171), port. *gurgumelas* a mj. S. XVI en Ferreira de Vasconcelos (*Ulys.*, 100 i 223), i prolongant-se fins a Salamanca en Juan de la Encina, c. 1500, *gorgomillera* 'faringe de persona':² tot cites que devem a Carolina Michaëlis (*RLus.* XIII, 321-2). No gosaria negar del tot que en això intervingui el port. i cast. *gamela*, -ella 'escudella, gaveta' (CAMÈLLA), com ella admet,³ però les *i* i les *ó* ens en aparten, i en canvi aquest canvi de *e* en *i*, injustificable en portuguès propi, ens crida cap al mossàrab.

De fet allà tenim proves que el mot va existir, i amb aquesta *-o-* medial: car fins avui encara hi ha *garġuma* en el Marroc (Lerchundi, *Vocab. Esp.-Aràbig de Marr.*) i a Algèria, definit «gorge», «l'intérieur de la gorge» per Cherbonneau i per Hélot, tots dos amb una *g-* oclusiva inicial, so estranger a l'àrab;⁴ llengua que en canvi intervingué en l'interior del mot, canviant-hi la *g* en *ġ* (com sol fet) i desplaçant l'accent: en un mot es tracta d'un mossàrab *gārgoma* propagat al Nord d'Àfrica gràcies a les emigracions en massa dels moros de les regnes de Granada, Múrcia, València etc., i l'expulsió final dels moriscos de pertot.

Ara bé això ens demostra que aquí *-ELLU* o *-ELLA* són el sufix diminutiu, afegit, com se n'hi afegiren de nou d'altres, més tard: *gargamelló* en català comú, *gargamellol* (DAg.), *gargamelót* «esòfag dels ocells», que tinc recollit de Farrera de Pallars (1953). I d'altra banda revela que la *-m-* no és més que una amplificació consonàntica de l'arrel bàsica: GARG-M-⁵ tal com s'amplifica també amb *-L-* (GARGAL- *gārgola*, *gargola*, *gargall*, *gargolejar*), amb *-R-* (*gārgara* etc.), amb *-B-* (cast. *gargavero*, *gargoero*, -*güero*), amb *-NT-* (*garganta* etc.), amb sibilants (oc. ant. *gargasson*, cat. *engargussar*).

Anirem veient aqueixes altres amplifícacions.

AMB *-L-* o altra lateral. *Gargall* 'grossa escopinada',⁶⁰

no sols apareix ja en Busa-N. («excreatum», a. 1507, i «*gargalls* scupir: excreo, gargarizo», c-viii-5), sinó que en la seva aparició en un text satíric val. de 1498, només en aparença és un malnom o nom propi de persona: «Mestre Rugall, Mossèn Rovell, Micer *Gargall*» (*Somni de Joan Joan*, 1484), com ens ho mostren els noms dels dos personatges típics acompanyants, tots ells noms de coses brutes emprades escarnidorament per anomenar personatges fastigosos, físicament o afectivament: això quedà després encunyat en el llenguatge popular de les Illes, on hom satiritzava un enemic polític retraient-li «Els escrúpols de Fra *Gargall*, / que... per no dir *fofre* deia carall» (fi del S. XVIII, JMBover, *BiEscrBal.*), frase encara viva a Ciutadella (Moll).

Però era més vell encara, i n'hi havia hagut una variant mossàrab, i quasi respectada, en temps de St-VicentF i tot: «en tal hora mon senyor Jesuchrist ere pres e lligat, e los juheos lo vituperaven, escopint-li en la cara *gargallos* grossos» (*Sermons* II, 198.9). Fins avui resta en ús aquest mot, i el seu derivat *gargallada*, a les Illes i en el Continent, d'un cap a l'altre: *gargál* Vall de Cardós (Estaon), *gargaláda* Vall Ferrera («escopinada», Àreu, 1933-4) i a Mondòver: «lo que tenia era una sangrisola aganchà en la gola: se va alsà a miya nit, y es va posà a fumà tagarnines, passejant-se p' amun y p' avall y, a la catorse tagarnina, va carraspejà, y de una *gargallà* la va escopí» (*Canyissaes*, 58).

Del mateix origen port. *gargalho*, cast. *gargajo* [b-arag., c. 1400; Nebr.], bearn. *gargalb* id., gascò landès *esgargaillà* «imiter le bruit de la gorge» (Métivier, *Agric.*, p. 725). Però també amb altres sentits conexas, en els llenguatges germans: ast. *gargallu* 'laringe' (Rato), «garganta del tonel y otras vasijas» (Vigón), it. ant. *gargagliare* «cantar con strepito sì che non si distinguano le parole», «*gargagl-*, *gorgogliare*, fare il leggero rumore dell'acqua che bolle» (més en REW, 3685; FEW IV, 56b); per al mossàr. *gargala*, veg. infra s. v. *gargar*, i per al ribag. *engargallar*, s. v. *gargot*.

Aqueixa altra mena d'accs. també la trobem en català, amb vocalisme desinencial diferent. La primera acc. italiana sembla retrobar-se en el nostre Eiximenis: «com alguns hòmens de paratge napoletans aprenquesen --- de aquells francesos --- les dones de cort --- volgueren rasemblar --- en cantar francès *garguolejant* així com fan les dones generoses en França» (ja citat del *Ll. de les Dones* pels DBal. etc.); d'on, després, 'anar garlant alt i vanitosament': «ella --- *gargoleja* ab las altres fembres, dient-los —Aquells de la casa mia, e los meus antics acostats, an fet e fan tant, que és molt bella cosa - e tota glorieyant-se li par de totes ésser exalsada», NFranch (*Corbatxo*, BDLC XVII, 101).

També hi ha, en una forma més simple, *gargolar* (eiv. «*gargolà*: murmullo», PzCabr., i Cauliac l'usa per a gargaritzar) i en els derivats anirem veient les diverses accs. connexes (idea de 'bullir', 'borbollar' i per tant 'rajar', 'conduir aigua') i aquesta terminació simple en *-olar*, fa que els derivats postverbals tant puguin aparèixer amb accentuació esdrúixola com paroxítona (a la manera de *tremóla*/trèmula/trèmol, o *ros-*